ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Зінька Дмитра Анатолійовича «Художній музей м. Луцька: становлення, діяльність, роль у культурно-мистецькому житті Волині», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 26.00.05 – Музеєзнавство. Пам'яткознавство

Сучасний розвиток світових цивілізаційних процесів вказує на зростаючу роль культурних цінностей на рівні як глобальних суспільних зв'язків між державами і народами, так і на рівні функціонування окремих спільнот, що перебувають у культурному просторі на території окремих держав, регіонів, населених пунктів. Безперечно, коли мова йде про культурні цінності, серед першочергових суспільних інститутів, які повною мірою забезпечують їх збереження впродовж століть та активну соціалізацію через введення в сучасний культурний простір на кожному новому історичному етапі суспільного розвитку, забезпечуючи тим самим зв'язок поколінь, є музеї.

Вивчення здобутків вітчизняної історичної науки за останні два з половиною десятиліття дає змогу дійти висновку про багатовимірність і ґрунтовність дослідження проблем історії культури, зокрема, функціонування музейних закладів різного профілю.

Тому варто вітати зусилля Зінька Дмитра Анатолійовича, який зміг віднайти маловивчену тему в цій галузі наукових зацікавлень, належно дослідити її та гідно представити на розгляд спеціалізованої вченої ради. Адже музеям, як соціокультурним інституціям, що забезпечують переосмислення старих і освоєння нових ціннісних установок, сприяють гуманізації суспільства, належить вагома роль у становленні національної свідомості, відродженні та збереженні історичної пам'яті української нації.

Актуальність теми дисертації посилюється її прикладним характером. У ній справедливо зазначається, що дослідження питання становлення,

діяльності Художнього музею м. Луцька впродовж 1973–2014 років, його ролі у культурно-мистецькому житті Волині не випадково привернуло увагу. Воно дає змогу на підставі критичного осмислення набутого музеєм досвіду, залучення для роботи з відвідувачами власних ефективних напрацювань сприяти удосконаленню діяльності інших музейних закладів України аналогічного профілю. Важливою стороною цього питання є його наукова значимість. Адже в історіографії відсутнє спеціальне комплексне дослідження, де б концентровано і цілісно були охарактеризовані історія Художнього музею м. Луцька, напрями і зміст його діяльності щодо збереження творів національної та світової мистецької спадщини, їх гідного представлення відвідувачам. І не забуваймо про актуальне завдання персоніфікації історії, про людей - тобто про тих, хто своїми ідеями, подвижницькою працею та ентузіазмом створював та надавав нового життя музейним колекціям, досліджував і вводив у науковий обіг численні пам'ятки культури, наполегливо пропагував їх серед широкої громадськості в цілях просвітництва і виховання.

Тема дисертації органічно вписується у рамки науково-дослідної роботи «Культурна спадщина західних етнічних українських земель: проблеми вивчення та збереження у XIX – XXI ст.» (державний реєстраційний номер 0110U000024), що її розробляла кафедра документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Вона викликає природний інтерес до сучасної політики Української держави у галузі охорони культурної спадщини, музейного будівництва – питань, вирішення яких потребує нагальної уваги з боку держави та соціуму.

Вирішення проблеми, що розглядається у дисертації, стало можливим завдяки належному формулюванню та обґрунтуванню мети і завдань роботи, її об’єкту й предмету, хронологічних меж, застосуванню відповідних методів

дослідження. Наукова новизна положень, узагальнень і висновків дисертації полягає в тому, що вперше в українській історіографії виконано спеціальне комплексне дослідження, в якому розглянуто становлення та діяльність Художнього музею м. Луцька протягом 1973–2014 років, його роль у культурно-мистецькому просторі Волині. На основі звітів закладу про роботу впродовж означеного періоду систематизовано та проаналізовано кількісні показники його діяльності. Звернена увага на зміст та напрями культурно-освітньої роботи музею, що здійснювалася у радянський період, охарактеризовано її особливості після здобуття Україною незалежності. Досліджено здобутки музею, запропоновано практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення його діяльності, роботи інших музейних закладів художнього профілю в сучасних умовах. До наукового обігу залучено значну кількість досі недосліджених архівних документів.

Дисертації Зінька Дмитра Анатолійовича властивий високий ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, узагальнень і висновків, наведених у ній. Це стало можливим завдяки належному володінню і вмілому комплексному застосуванню автором відповідних загальнонаукових та спеціальних історичних та музеєзнавчих методів дослідження, залученню об'ємної і багатовидової джерельної бази, аналізові історіографічного доробку з теми.

Структура роботи цілком обгрунтована і виправдана. Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. В тому числі в запропонованих автором розділах охоплено усі ключові питання з історії становлення Художнього музею м. Луцька, основні напрямки його діяльності - комплектування фондів та науково-дослідна робота, експозиційно-виставкова діяльність, місце музею у культурно-освітньому житті краю та його вплив на розвиток мистецького життя Волині.

Вважаємо, що важливим позитивним моментом дисертації є доволі ретельно опрацьована автором історіографія питання, де він коректно вказує на доробок по темі дослідження інших авторів, акцентуючи увагу на їх персональному внесу у висвітлення тих чи інших її аспектів. Додатково слід відзначити, що в цій частині дослідження у концентрованому вигляді згадується багато місцевих волинських дослідників історії музею та його фондів.

Вивчення тексту дисертації показує, що вона базується на широкій і різноманітній джерельній базі. Остання включає документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Державного архіву Волинської області, Наукового архіву та фондів Волинського краєзнавчого музею. До джерельної бази увійшли також опубліковані документи, матеріали періодики, спогади, епістолярій, ін.

З-поміж масиву архівних джерел вирізняються документи про формування протягом 1929–1973 років збірки творів мистецтва Волинського краєзнавчого музею як основи майбутнього Художнього музею м. Луцька. Сюди ж слід віднести документи про діяльність Художнього музею як відділу Волинського краєзнавчого музею, урізноманітнення його роботи у 1990-х – 2014 роках. Це звіти Комітету у справах культурно-просвітницьких установ при Раді міністрів УРСР, довідки партійних органів про стан культурно-просвітницької роботи у Волинській області впродовж другої половини 1940-х років, протоколи засідань колегії Міністерства культури України, звіти про роботу Волинського краєзнавчого музею. Загалом Зінько Дмитро Анатолійович опрацював, критично проаналізував і залучив для написання дисертації документи більш як 100 справ десяти фондів трьох центральних і обласних державних архівів України.

Важливе значення для розкриття теми мало опрацювання документів Наукового архіву та фондів Волинського краєзнавчого музею. Ними стали матеріали про фондову, науково-дослідну, експозиційно-виставкову та культурно-освітню роботу. Сюди увійшли звіти, тематико-експозиційні плани, внутрішньомузейні інструкції стосовно обліку та зберігання музейних предметів, акти їх прийому, книги надходжень та наукової інвентаризації, листування, каталоги, ін. Зінько Дмитро Анатолійович залучив для написання дисертації 42 позиції документів Наукового архіву та фондів Волинського краєзнавчого музею.

Використання матеріалів архівних установ України та Волинського краєзнавчого музею дало змогу належним чином висвітлити становлення й діяльність Художнього музею м. Луцька. За їх допомогою автор окреслив напрями та зміст формування мистецьких колекцій закладу, вплив на цей процес партійно-державних владних структур УРСР, Волинської області у радянський період, розбудови та розширення масштабів його діяльності у 1990-х – 2014 роках. У сукупності з опублікованими джерелами, повідомленнями періодики архівні документи дали змогу подати в дисертації чимало невідомих фактів з історії утворення та функціонування Художнього музею м. Луцька.

Для підготовки дисертації автор використав майже 260 позицій наукової літератури XX – початку XXI століть. Сюди увійшли праці істориків, музеєзнавців, пам'яткознавців, мистецтвознавців радянського періоду, дослідження вітчизняних науковців 1990-х років – початку XXI століття. Зінько Дмитро Анатолійович розкрив зміст найважливіших праць з теми, звернув увагу на епізодичність звернення до аспектів проблеми в сучасній українській науці. Проведений історіографічний аналіз дав змогу авторові зробити правильний висновок про доцільність подальшої розробки

теми в загальному контексті вивчення проблем вітчизняного музеєзнавства, охорони національної історико-культурної спадщини.

Наукові положення, узагальнення і висновки дисертації Зінька Дмитра Анатолійовича достатньою мірою знайшли відбиття у 17 публікаціях. П'ять з них опубліковано у наукових фахових виданнях, у тому числі дві з них – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз.

Текстовий матеріал дисертації вдало доповнюють додатки, змістове наповнення яких здійснене на високому рівні.

Положення й висновки дисертації у стислому вигляді відбиті в авторефераті, який повністю відображає її структуру та зміст.

Дослідження Зінька Дмитра Анатолійовича стане в нагоді при написанні узагальнюючих і спеціальних праць з історії України, Волині, музеєзнавства, мистецтвознавства, пам'яткознавства, укладанні збірника документів з історії українського музейництва, культурно-мистецького життя Волині XX – початку XXI століть. Воно буде корисним для практичної діяльності співробітників музеїв художнього профілю, інших фахівців музейної справи та пам'яткоохоронної сфери.

Позитивно оцінюючи дисертацію Зінька Дмитра Анатолійовича, вважаємо за необхідне вказати на певні недоліки, висловити деякі пропозиції та рекомендації.

Зокрема, вважаємо, що не зовсім вдалим є рішення автора застосовувати назву Волинський краєзнавчий музей при висвітленні тих етапів його становлення і розвитку, коли він мав інший варіант назви. Зокрема, як приклад приведемо застосування цієї назви до періоду 30-х років XX ст., коли під час входження Волині до складу Польщі, музей мав назву Волинський музей (С. 63-65). Застосування ж сучасної назви в таких випадках, на наш погляд, дещо ускладнює сприйняття історії музею у її розвитку та з урахуванням особливостей кожного етапу.

Висвітлюючи деякі важливі події з історії музею, автор навидить різні, в тому числі діаметрально протилежні, версії науковців щодо них, проте не намагається висловити свою власну позицію щодо таких спірних питань. Наприклад, на с. 72 йдеться мова про дискусію щодо питання, чи потрапили до фондів Луцького краєзнавчого музею у 1940-1941 рр. картини відомого польського художника Яна Матейка, які до 1 вереснбя 1939 р. перебували у Королівському замку у Варшаві. Наводячи протилежні висновки фахівців з цього приводу, дисертант жодним чином не коментує їх і не висловлює свою позицію. А це як раз і є цікавий момент для дослідника, де він може подати свою версію подій.

Вважаємо, що дисертант міг би значною мірою посилити додатки (до дисертації за рахунок таблиць, графіків та діаграм, які б ілюстрували статистичні дані, пов'язані з динамікою формування фондів музею, його дослідної роботи, інтересу до музейних експозицій та виставок з боку громадськості та ін, які б були показані в розвитку по періодах і роках. Між тим автор зосередив у додатках свою увагу виключно на окремих визначних творах мистецтва та окремих документах, які в цілому доволі фрагментарно віддзеркалюють предмет дослідження.

Попри висловлені зауваження дисертація Зінька Дмитра Анатолійовича відзначається належною науковою якістю. Дослідження є самостійною, завершеною роботою, яка в сучасній українській історіографії комплексно висвітлює становлення та функціонування Художнього музею м. Луцька, його роль у культурно-мистецькому житті Волині. Для неї характерні доступний стиль викладу матеріалу, логічність і чіткість при формулюванні положень і висновків.

За актуальністю обраної теми, новизною положень, можливостями практичного використання дисертація «Художній музей м. Луцька: становлення, діяльність, роль у культурно-мистецькому житті Волині»

відповідає чинним вимогам МОН України до кандидатських дисертацій. Тому її автор Зінько Дмитро Анатолійович заслуговує присудження спеціалізованою вченою радою К 32.051.03 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 26.00.05 – Музеєзнавство. Пам'яткознавство.

Офіційний опонент –
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
керівник Центру досліджень
історико-культурної спадщини України
відділу історії України
другої половини XX століття
Інституту історії України НАН України КОТ С. І.

м.Київ Інститут історії України Національна академія наук України Ідентифікаційний код 05416981

Кот С.І.

23.03.2016